

กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิบัตร

อ. ดร. ชัชชม อรรถกัญญ์

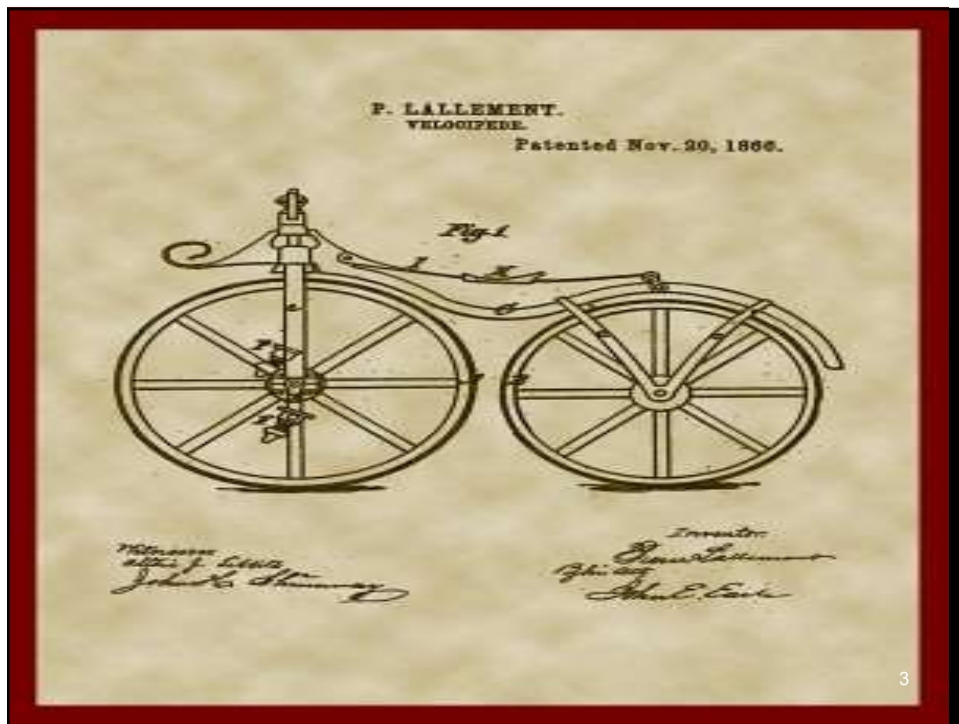
1

ความหมายของสิทธิบัตร

สิทธิบัตร (Patent) หมายถึง หนังสือสำคัญที่ออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามที่กำหนดในหมวด 2 และหมวด 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ (พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 3)

2

ผลงานด้านสิทธิบัตรในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9

มีมากมาย ส่วนหนึ่งที่ทรงได้รับการถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรและ
อนุสิทธิบัตร รวมทั้งสิ้น 8 ฉบับ ได้แก่

1.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 3127 เรื่อง เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุน
ช้าแบบทุ่นลอย (กังหันน้ำชัยพัฒนา) เป็นเครื่องกลเติมอากาศที่ใช้ในการเติม
ออกซิเจนลงในน้ำที่ระดับผิวน้ำ ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 2
กุมภาพันธ์ 2536

2.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 10304 เรื่อง เครื่องกลเติมอากาศแบบอัด
อากาศและดูดน้ำ เป็นเครื่องกลเติมอากาศใช้ในการเติมออกซิเจนลงในน้ำที่
ระดับลึกลงไปใต้ผิวน้ำจนถึงด้านล่างของแหล่งน้ำ ถวายการรับจดทะเบียน
สิทธิบัตรเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2544

3.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 10764 เรื่อง การใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซล ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2544

4.อนุสิทธิบัตรเลขที่ 841 เรื่อง การใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันหล่อลื่นสำหรับเครื่องยนต์สองจังหวะ เป็นการใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์ทดแทนน้ำมันหล่อลื่นที่ได้จากน้ำมันปิโตรเลียมสำหรับเครื่องยนต์สองจังหวะ (เช่น เครื่องรถมอเตอร์ไซด์ เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น) ถวายการรับจดทะเบียนอนุสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2545

5.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 13898 เรื่อง การดัดแปรสภาพอากาศเพื่อให้เกิดฝน (ฝนหลวง) เป็นกรรมวิธีการทำฝนหลวงที่มีการทำฝนทั้งในระดับเมฆอุ่นที่ระดับต่ำกว่า 1 หมื่นฟุต และเมฆเย็นที่ระดับสูงกว่า 1 หมื่นฟุต พร้อมๆ กัน ซึ่งทรงเรียกว่า "ซูเปอร์แซนด์วิช" ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2545

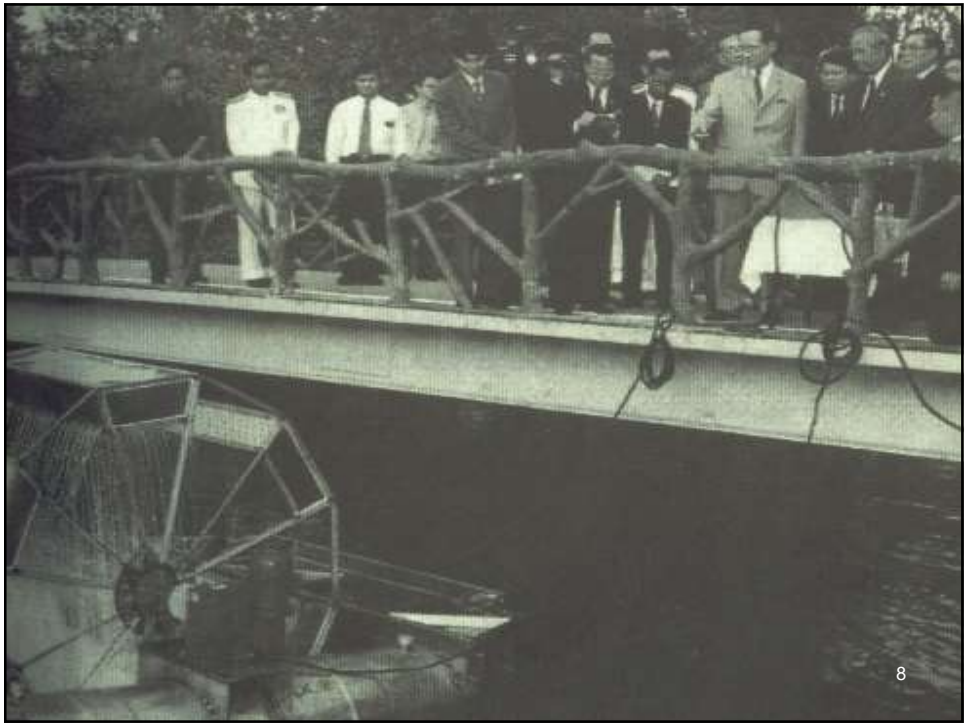
5

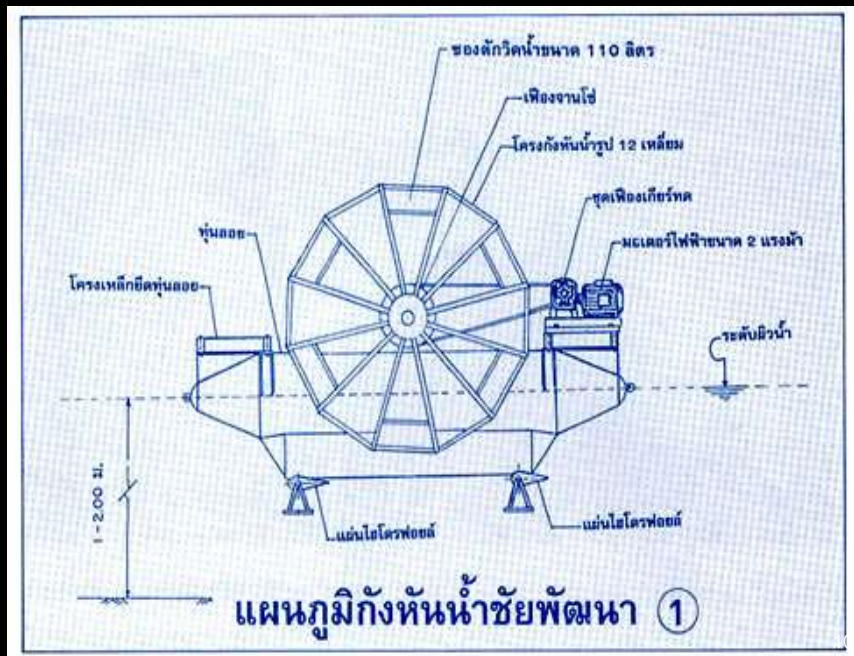
6.สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เลขที่ 14859 เรื่อง ภาชนะรองรับของเสียที่ขับออกจากร่างกาย เป็นภาชนะที่ทรงออกแบบไว้เป็นการเฉพาะสำหรับรองรับปัสสาวะของผู้ป่วย ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2546

7.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 16100 เรื่อง อุปกรณ์ควบคุมการผลักดันของเหลว เป็นเครื่องยนต์ที่ขับเคลื่อนน้ำเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนเรือ ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2547

8.สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ 22637 เรื่อง กระบวนการปรับปรุงสภาพดินเปรี้ยวเพื่อให้เหมาะแก่การเพาะปลูก (โครงการแก้แล้งดิน) เป็นการปรับปรุงสภาพดินเปรี้ยวที่ไม่สามารถเพาะปลูกพืชได้ ให้เป็นดินที่มีสภาพที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชต่างๆ ได้ โดยใช้วิธีการเลียนแบบธรรมชาติเพื่อแก้แล้งให้ดินมีสภาพเปรี้ยวจัดก่อน แล้วทำการชะล้างความเปรี้ยวของดิน และทำการปรับสภาพดินให้เหมาะแก่การเพาะปลูกต่อไป ถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2550

6

ประเภทของสิทธิบัตร

- สิทธิบัตรการประดิษฐ์
- อนุสิทธิบัตร
- สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

13

สิทธิบัตรการประดิษฐ์

การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้ ต้องมี
ลักษณะดังต่อไปนี้

- เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่
 - เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์
สูงขึ้น
 - เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์
ในทางอุตสาหกรรม
- (มาตรา 5 แต่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 9)

14

การประดิษฐ์ขึ้นใหม่

ได้แก่การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว (มาตรา 6)

- กฎหมายสิทธิบัตรเน้นความใหม่ (novelty) เนื่องจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายสิทธิบัตรคือการส่งเสริมให้มีการผลิตของใหม่ จึงไม่คุ้มครองงานที่ปรากฏอยู่แล้ว
- “งานที่ปรากฏอยู่แล้ว” คือสิ่งที่มีอยู่ในเวลานั้นหรือเป็นการประดิษฐ์ที่มีอยู่แล้วในขณะนั้น คือในขณะที่ยอมรับสิทธิบัตร โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้ประดิษฐ์จะรู้หรือไม่รู้

15

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 872/2538

เรื่องม่านบังตาประตูเหล็ก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการประดิษฐ์ดังกล่าวไม่ใช้การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ที่จะขอรับสิทธิบัตรได้ เนื่องจากมีม่านบังตาประตูเหล็กนี้ในต่างประเทศมานานแล้ว การประดิษฐ์ของโจทก์จึงไม่ใช้การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ แต่เป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าโจทก์หรือผู้ประดิษฐ์จะรู้หรือไม่รู้

16

คำพิพากษาฎีกาที่ 2703/2546

การประดิษฐ์ที่จะขอรับสิทธิบัตรได้จะต้องประกอบด้วย
ลักษณะ ที่กำหนดไว้ตามมาตรา 5 ทั้งสามประการ จะขาดข้อ
ใดไปไม่ได้ เมื่อการประดิษฐ์วัสดุรองรับแรงกระแทกบนหัว
เสาเข็มตามสิทธิบัตรของจำเลยไม่เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่
แล้ว การประดิษฐ์ของจำเลยจึงไม่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ ดังนั้น
สิทธิบัตรของจำเลยที่ได้ออกไปโดยไม่ชอบด้วยมาตรา 5 จึง
เป็นสิทธิบัตรที่ไม่สมบูรณ์และย่อมถูกเพิกถอนได้ตามมาตรา

54

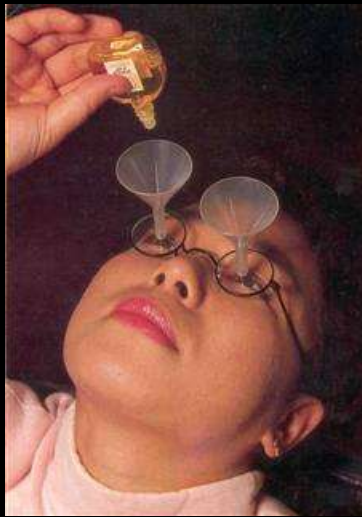
17

งานที่ปรากฏอยู่แล้ว ให้
หมายความว่า การประดิษฐ์
ดังต่อไปนี้ด้วย (มาตรา 6 วรรคสอง)

- (1) การประดิษฐ์ที่มีหรือใช้แพร่หลาย
อยู่แล้วในราชอาณาจักรก่อนวันขอรับ
สิทธิบัตร
- (2) การประดิษฐ์ที่ได้มีการเปิดเผย
สาระสำคัญหรือรายละเอียดในเอกสาร
หรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วไม่ว่า
ในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวัน
ขอรับสิทธิบัตร และไม่ว่าการเปิดเผย
นั้นจะกระทำโดยเอกสาร สิ่งพิมพ์ การ
นำออกแสดง หรือการเปิดเผยต่อ
สาธารณชนด้วยประการใด

18

- (3) การประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร
- (4) การประดิษฐ์ที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วนอกราชอาณาจักรเป็นเวลาเกินสิบแปดเดือนก่อนวันขอรับสิทธิบัตร แต่ยังมีได้มีการออกสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรให้
- (5) การประดิษฐ์ที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักร และได้ประกาศโฆษณาแล้วก่อนวันขอรับสิทธิบัตรในราชอาณาจักร

19

ข้อพิจารณา ตามมาตรา 6 วรรคสอง

- (1) การประดิษฐ์ที่มีหรือใช้แพร่หลายอยู่แล้วในราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

แพร่หลาย - ไม่ได้อยู่ที่จำนวนเสมอไป แต่ประเด็นคือการประดิษฐ์นั้นได้เผยแพร่ไปสู่สาธารณชนหรือไม่ เช่น เครื่องเปลี่ยนพลังงานแสงอาทิตย์ให้เป็นเชื้อเพลิง เครื่องเปลี่ยนขยะให้เป็นพลังงานไฟฟ้า

แพร่หลายที่ใด - ต้องในราชอาณาจักรเท่านั้น

แพร่หลายเมื่อใด - ก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

20

“วันขอรับสิทธิบัตร” - มีข้อพิจารณา 3 กรณี

- กรณีแรก คือวันที่มีการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรและเจ้าหน้าที่รับคำขอนั้น
- กรณีที่สอง คือกรณีตามมาตรา 19 ได้แก่กรณีที่มีการนำเอาการประดิษฐ์นั้นออกแสดงในงานแสดงต่อสาธารณชนซึ่งหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดหรืออนุญาตให้มีขึ้นในราชอาณาจักร และยื่นคำขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์นั้นภายในสิบสองเดือนนับแต่วันเปิดงานฯ ให้ถือว่าได้ยื่นคำขอนั้นในวันเปิดงานแสดงนั้น

21

- กรณีที่สาม คือกรณีตามมาตรา 19 ทวิ ได้แก่กรณีบุคคลตามมาตรา 14 ที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ไว้นอกราชอาณาจักร ถ้ายื่นขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์นั้นในราชอาณาจักร ภายในสิบสองเดือนนับแต่วันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรนอกราชอาณาจักรเป็นครั้งแรก บุคคลนั้นจะขอให้ระบุว่าวันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรนอกราชอาณาจักรเป็นครั้งแรก เป็นวันที่ได้ยื่นคำขอในราชอาณาจักรก็ได้
- หมายเหตุ มาตรา 14 กำหนดเรื่องคุณสมบัติของบุคคลที่จะขอรับสิทธิบัตรได้

22

ข้อสังเกต

ความแพร่หลายตามมาตรา 6 วรรคสอง (1) นั้นไม่มีข้อยกเว้น แม้ผู้ประดิษฐ์เองเป็นผู้นำการประดิษฐ์ออกจำหน่ายแพร่หลายก่อนวันขอรับสิทธิบัตร หรือมีผู้อื่นนำการประดิษฐ์นั้นออกจำหน่ายก่อนวันขอรับสิทธิบัตรจนแพร่หลาย ก็จะมีผลให้การประดิษฐ์นั้นไม่ถือว่าเป็นการประดิษฐ์ใหม่อีกต่อไป

23

(2) การประดิษฐ์ที่ได้มีการเปิดเผยสาระสำคัญหรือรายละเอียดในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร และไม่ว่าการเปิดเผยนั้นจะกระทำโดยเอกสาร สิ่งพิมพ์ การนำออกแสดง หรือการเปิดเผยต่อสาธารณชนด้วยประการใด

24

ข้อสังเกต การเปิดเผยตามมาตรา 6 วรรคสอง (2) นี้ หมายถึง การเปิดเผยทั่ว ๆ ไป แต่ต้องมีลักษณะการเปิดเผยต่อสาธารณชนไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ และไม่ว่าจะเปิดเผยภายในหรือนอกราชอาณาจักรก็ตาม หากมีการเปิดเผยแล้ว ถือว่าเป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว

25

ข้อยกเว้นที่ไม่ให้ถือว่าเป็นการเปิดเผยตามมาตรา 6 วรรคสอง (2)

- การเปิดเผยที่เกิดขึ้นหรือเป็นผลจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย
- การเปิดเผยโดยผู้ประดิษฐ์เอง รวมทั้งการแสดงผลงานของผู้ประดิษฐ์ในงานแสดงสินค้าระหว่างประเทศ หรือในงานแสดงต่อสาธารณชนของทางราชการ และผู้ประดิษฐ์ได้ยื่นขอรับสิทธิบัตรภายใน 12 เดือน นับแต่วันที่ได้มีการเปิดเผยหรือแสดงผลงาน

(มาตรา 6 วรรคท้าย)

26

(3) การประติษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตร
หรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วไม่ว่าใน
หรือนอกราชอาณาจักรก่อนวัน
ขอรับสิทธิบัตร

ข้อสังเกต แม้ผู้ที่ได้รับสิทธิบัตรใน
ประเทศหนึ่งแล้ว ก็ไม่สามารถ
ขอรับสิทธิบัตรในประเทศไทยได้
อีก เนื่องจากเป็นการประติษฐ์ที่
ได้รับสิทธิบัตรไว้แล้ว

27

(4) การประติษฐ์ที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตร
หรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วนอก
ราชอาณาจักรเป็นเวลาเกินสิบแปด
เดือนก่อนวันขอรับสิทธิบัตร แต่ยังไม่
ได้มีการออกสิทธิบัตรหรืออนุ
สิทธิบัตรให้

(5) การประติษฐ์ที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตร
หรืออนุสิทธิบัตรไว้แล้วไม่ว่าในหรือ
นอกราชอาณาจักร และได้ประกาศ
โฆษณาแล้วก่อนวันขอรับสิทธิบัตร
ในราชอาณาจักร

28

สิทธิบัตรกับหลักดินแดน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๘๑๘/๒๕๔๙

สิทธิบัตรที่ออกโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา จะได้รับความคุ้มครองในราชอาณาจักรไทยตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร ซึ่งผู้ทรงสิทธิบัตรจะบังคับใช้สิทธิของตนได้เฉพาะแต่ภายในเขตอำนาจอธิปไตยของประเทศที่ออกสิทธิบัตรเท่านั้น ไม่อาจบังคับใช้สิทธิของตนต่อการทำละเมิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขตของประเทศนั้นได้

29

การประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น (Inventive Step)

- ได้แก่การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นที่ประจักษ์โดยง่ายแก่บุคคลที่มีความชำนาญในระดับสามัญสำหรับงานประเภทนั้น (มาตรา 7)
- หมายความว่าต้องไม่เป็นสิ่งที่สามารถคิดค้นได้โดยง่ายเกินไปสำหรับผู้ที่มีความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง

30

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3523/2537

โจทก์ได้คิดค้นตะกร้อพลาสติกและเป็นเจ้าของสิทธิบัตรตะกร้อพลาสติกดังกล่าว ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าผลิตภัณฑ์ตะกร้อนี้นั้นขึ้นการประดิษฐ์สูงขึ้น เพราะผลที่ได้รับต่างจากตะกร้อหวายมาก

อีกตัวอย่างหนึ่งคือเรื่องเครื่องจักรผลิตกระดาษ ศาลสูงสหรัฐฯ ตัดสินว่าแม้เป็นเพียงการปรับมุมของเครื่องดึงแผ่นกระดาษให้สูงขึ้น ก็ถือว่ามีชั้นประดิษฐ์สูงขึ้น เพราะการประดิษฐ์นั้นไม่เป็นที่ประจักษ์ โดยง่ายสำหรับผู้มีความชำนาญในระดับปานกลาง

ข้อสังเกต ให้ดูที่ผล ไม่ใช่ดูว่าโครงสร้างต่างจากเดิมมากน้อยเพียงใด

31

เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทาง อุตสาหกรรม

ได้แก่การประดิษฐ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตทาง
อุตสาหกรรม รวมทั้งหัตถกรรม เกษตรกรรมและพาณิชยกรรม
(มาตรา 8)

32

การประดิษฐ์ที่ขอรับอนุสิทธิบัตรได้

- เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่
- เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม

(มาตรา 65 ทวิ)

ข้อสังเกต

สิทธิบัตรมีอายุ 20 ปี (มาตรา 35)
ส่วนอนุสิทธิบัตรมีอายุ 6 ปี และขอต่ออายุได้ 2 ครั้ง ๆ ละ 2 ปี

33

การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้

- (๑) จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช
- (๒) กฎเกณฑ์และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์
- (๓) ระบบข้อมูลสำหรับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์
- (๔) วิธีการวินิจฉัย บำบัด หรือรักษาโรคนมนุษย์หรือสัตว์
- (๕) การประดิษฐ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี อนามัย หรือสวัสดิภาพของประชาชน”

พ.ร.บ. สิทธิบัตร ฯ มาตรา ๕

34

การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้

มีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 56 ดังนี้

- ต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่
 - ต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมเท่านั้น
- การทดลองแบบผลิตภัณฑ์แผง
สายอากาศเครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุ
ว่าสามารถใช้รับสัญญาณโทรทัศน์และ
วิทยุได้หรือไม่ จึงเป็นการทดลองเพื่อ
ดูว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นเป็น
การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อ
อุตสาหกรรมหรือไม่ (คำพิพากษาฎีกา
ที่ 7769/2547)

35

ลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ถือว่าเป็นใหม่

(1) เป็นสิ่งที่มีหรือใช้แพร่หลายแล้ว
ในราชอาณาจักรก่อนวันขอรับ
สิทธิบัตร

(2) แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการเปิดเผย
ภาพ สารสำคัญ หรือรายละเอียดใน
เอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่
แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักร
ก่อนวันขอรับสิทธิบัตร - มีหลักการ
เหมือนกับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ใน
มาตรา 6 วรรคสอง (2)

36

(3) แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการ
ประกาศโฆษณาตามมาตรา
65 ประกอบด้วยมาตรา 28
มาแล้วก่อนวันขอรับ
สิทธิบัตร

(4) แบบผลิตภัณฑ์ที่คล้าย
กับแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว
ใน (1) (2) หรือ (3) จนเห็น
ได้ว่าเป็นการเลียนแบบ
(มาตรา 57)

37

หลัก - ถ้าจะถือว่าใหม่ ต้องแตกต่าง
กันมาก

ตัวอย่าง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5341/2533

โจทก์ออกแบบเหยือกน้ำโดย
ออกแบบพวยรินน้ำเป็นร่องสี่เหลี่ยม
โจทก์ไปขอรับสิทธิบัตร แต่ไม่ได้รับ
การจดทะเบียน จึงฟ้องคดี ศาลฎีกา
เห็นว่าที่ปากพวยรินน้ำทำเป็น
สี่เหลี่ยมชนิดเดียว ต่างกับของผู้อื่น
เพียงรายละเอียดเล็กน้อย ถือว่าเข้า
กรณีตามมาตรา 57 จึงถือว่าไม่ใช่
การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

38

39

คำพิพากษาฎีกาที่ 1822/2543

การออกแบบผลิตภัณฑ์ปลอกหุ้มพวงมาลัยรถตามข้อเท็จจริงของจำเลยจึงไม่ถือว่าเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ เพราะแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวของจำเลยคล้ายกับแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการเปิดเผยภาพ สาระสำคัญหรือรายละเอียดในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วนอกราชอาณาจักร ก่อนวันที่จำเลยขอรับสิทธิบัตรจนเห็นได้ว่าเป็นการเลียนแบบตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ปลอกหุ้มพวงมาลัยรถ เลขที่ 4956 ของจำเลยย่อมเป็นสิทธิบัตรที่ออกไปโดยไม่ชอบด้วยมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

40

การขอรับสิทธิบัตร

บุคคลที่มีสิทธิขอรับฯ

1. ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบ
ผลิตภัณฑ์ (มาตรา 10, 15, 65)
2. นายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง (มาตรา 11,
12, 13)
3. ผู้รับโอนสิทธิ (มาตรา 10 วรรค
สองและวรรคสาม)

41

หลักเกณฑ์การยื่นคำขอรับสิทธิบัตร

- ผู้ยื่นคำขอก่อนย่อมมีสิทธิก่อน (มาตรา 16) - First-to-file system
- เป็นการประดิษฐ์หรือออกแบบขึ้นใหม่ (มาตรา 6 และ 57)

42

คำขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ มี 5 รายการ ดังนี้

- (1) ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์
- (2) ลักษณะและความมุ่งหมายของการประดิษฐ์
- (3) รายละเอียดการประดิษฐ์ ฯ
- (4) ข้อถือสิทธิโดยชัดแจ้ง
- (5) รายการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ฯลฯ

(มาตรา 17)

43

ส่วนสำคัญที่สุดคือ รายละเอียดการประดิษฐ์ และข้อถือสิทธิ

รายละเอียดการประดิษฐ์ ต้องเปิดเผย โดยมีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 17 วรรคสอง (3) ดังนี้

- ต้องมีข้อความสมบูรณ์รัดกุม
- ชัดแจ้งพอที่จะให้ผู้มีความชำนาญในระดับสามัญในศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้องสามารถทำและปฏิบัติการตามการประดิษฐ์นั้นได้
- ระบุวิธีการประดิษฐ์ที่ดีที่สุดที่ผู้ประดิษฐ์จะพึงทราบได้

44

ข้อถือสิทธิ (Claim) หมายถึงส่วนที่ผู้
ขอรับสิทธิบัตรแสดงถึงเจตนาหรือ
ความประสงค์ที่จะกำหนดถึงลักษณะ
และขอบเขตของสิ่งที่ต้องการได้รับ
สิทธิแต่ผู้เดียว มีหลักเกณฑ์ในการ
เขียนข้อถือสิทธิตามมาตรา 17 วรรค
สอง (4) ดังนี้

- ต้องชัดเจนในสิ่งที่ต้องการได้รับความคุ้มครอง
- ต้องชัดเจนถึงความใหม่

ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 872/2538

45

• คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2079-2084/2553

โจทก์ทั้งสองเป็นผู้ทรงอนุสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ชื่อว่า
“กรรมวิธีทำน้ำมันพืชเหลือใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงใช้กับเครื่องยนต์
ดีเซล” ระบุข้อถือสิทธิว่า กรรมวิธีเตรียมส่วนผสมที่ใช้ได้อย่างน้ำมัน
เชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซลที่ประกอบทำให้ส่วนผสมต่อไปนี้
ผสมเข้าด้วยกัน โดยใช้เครื่องสูบผสมเวียนน้ำมันพืชที่เหลือใช้
ผ่านการทำให้สะอาด น้ำมันดีเซล และน้ำมันละหุ่ง ในอัตราส่วน
10:10:1 โดยปริมาตรตามลำดับ ก่อนปรับความหนืดเป็น 6-8 เซนติ
สโตกส์ด้วยน้ำมันดีเซล

46

ดังนั้นโจทก์ทั้งสองจึงไม่ได้มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการผลิตน้ำมันไบโอดีเซล แต่โจทก์ทั้งสองเพียงมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้กรรมวิธีตามอนุสิทธิบัตรดังกล่าว ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์โดยใช้กรรมวิธีตามอนุสิทธิบัตรดังกล่าวของโจทก์ทั้งสองตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตร 2522 มาตรา 36 (2) ประกอบกับมาตรา 64 ทศ บุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะผลิตใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์โดยใช้กรรมวิธีอื่น ๆ นอกจากกรรมวิธีตามอนุสิทธิบัตรดังกล่าวได้

47

คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

มาตรา 59 กำหนดว่ามีหลัก เช่นเดียวกับคำขอรับสิทธิบัตร การประดิษฐ์ แต่คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องมีภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ด้วย

48

สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร

1. สิทธิตามมาตรา 36 ซึ่งอาจแยก
ลักษณะแห่งสิทธิออกเป็น 2
ลักษณะตามประเภทของการ
ประดิษฐ์ ดังนี้

- ประเภทที่ 1 สิทธิบัตร
ผลิตภัณฑ์ (Product Patent)
- ประเภทที่ 2 สิทธิบัตร
กรรมวิธี (Process Patent)

49

สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ได้รับความคุ้มครองมากกว่าสิทธิบัตรกรรมวิธี
เนื่องจากผลิตภัณฑ์หนึ่งอาจได้มาโดยมีกรรมวิธีหลายอย่าง
ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3523/2537 เรื่องตะกร้อพลาสติก

- สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ – มาตรา 36 วรรคหนึ่ง (1)
- สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรกรรมวิธี – มาตรา 36 วรรคหนึ่ง (2)
- สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ – มาตรา 63

50

ข้อสังเกต

การผลิตตามข้อถ้อยสิทธิไม่จำเป็นต้องตรงกันทุกลักษณะ ถ้ามีคุณสมบัติเหมือนกัน ประโยชน์เหมือนกัน ทำให้เกิดผลอย่างเดียวกัน ถือว่าเข้าข่ายละเมิด

51

ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์

(1) การกระทำใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า ทดลอง หรือวิจัย ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดต่อการใช้ประโยชน์ตามปกติของผู้ทรงสิทธิบัตร และไม่ทำให้เสื่อมเสียต่อประโยชน์อันชอบธรรมของผู้ทรงสิทธิบัตรเกินสมควร

(2) การผลิตผลิตภัณฑ์หรือใช้กรรมวิธีดังที่ผู้ทรงสิทธิบัตรได้จดทะเบียนไว้ ซึ่งผู้ผลิตผลิตภัณฑ์หรือผู้ใช้กรรมวิธีดังกล่าวได้ประกอบกิจการหรือมีเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อประกอบกิจการดังกล่าวโดยสุจริตก่อนวันยื่นขอรับสิทธิบัตรในราชอาณาจักร โดยผู้ผลิตหรือผู้ใช้กรรมวิธีไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงการจดทะเบียนนั้น ทั้งนี้โดยไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 19 ทวิ

52

(3) การเตรียมยาเฉพาะรายตามใบสั่งแพทย์โดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมหรือผู้ประกอบโรคศิลปะ รวมทั้งการกระทำต่อผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

(4) การกระทำใด ๆ เกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียนยา โดยผู้ขอมีวัตถุประสงค์ที่จะผลิต จำหน่าย หรือนำเข้าซึ่งผลิตภัณฑ์ยาตามสิทธิบัตรหลังจากสิทธิบัตรดังกล่าวสิ้นอายุลง

(5) การใช้อุปกรณ์ซึ่งเป็นการประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรที่เกี่ยวกับตัวเรือ เครื่องจักร หรืออุปกรณ์อื่นของเรือของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญา หรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตรซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ในกรณีที่เรือดังกล่าวได้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวหรือโดยอุบัติเหตุ และจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ดังกล่าวกับเรือนั้น

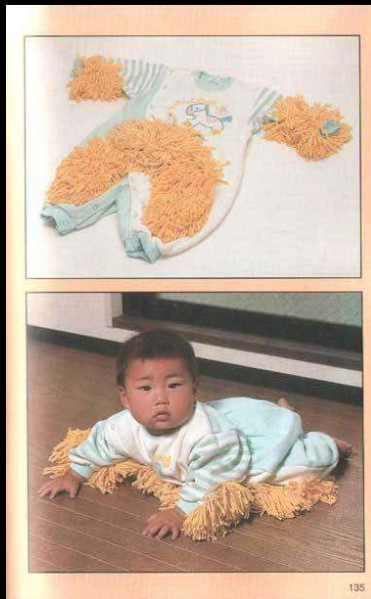
53

(6) การใช้อุปกรณ์ซึ่งเป็นการประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรที่เกี่ยวกับการสร้าง การทำงาน หรืออุปกรณ์อื่นของอากาศยาน หรือยานพาหนะของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตรซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ในกรณีที่อากาศยานหรือยานพาหนะดังกล่าวได้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวหรือโดยอุบัติเหตุ

(7) การใช้ ข่าย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หากผู้ทรงสิทธิบัตรได้อนุญาตหรือยินยอมให้ผลิต หรือขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแล้ว

54

สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร (ต่อ)

2. สิทธิตามมาตรา 37 ในการใช้ถ้อยคำว่า “สิทธิบัตรไทย” หรืออักษร “สบท” หรืออักษรต่างประเทศที่มีความหมายเดียวกัน
 หนึ่ง การใช้คำหรืออักษรตามวรรคหนึ่ง
 ต้องระบุหมายเลขสิทธิบัตรไว้ด้วย
3. สิทธิตามมาตรา 38
 - 3.1 อนุญาตให้บุคคลใดใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตนตามมาตรา 36
 - 3.2 โอนสิทธิบัตรให้แก่บุคคลอื่น

55

หลักเกณฑ์การอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตร

การอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 38

ผู้ทรงสิทธิบัตรจะกำหนดเงื่อนไข

ข้อจำกัดสิทธิ หรือกำหนด

ค่าตอบแทนในลักษณะเป็นการจำกัด

การแข่งขันโดยไม่ชอบธรรมไม่ได้

ดู กฎกระทรวงฉบับที่ 25 พ.ศ. 2542

ซึ่งแบ่งเงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ หรือ

ค่าตอบแทนฯ ออกเป็น 2 ประเภท

ดังนี้

56

ก. เจื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ หรือ
คำตอบแทนที่มีลักษณะเป็นการ
จำกัดการแข่งขันโดยไม่ชอบ
ธรรมในตัวเอง (per se rule) –
5 กรณี

ข. เจื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ หรือ
คำตอบแทนที่ไม่มีลักษณะเป็น
การจำกัดการแข่งขันในตัวเอง
ซึ่งเป็นเรื่องต้องพิจารณาเป็น
กรณี ๆ ไป (rule of reason)

57

หน้าที่ของผู้ทรงสิทธิบัตร

1. ใช้การประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เกิดประโยชน์ใน
ประเทศ (มาตรา 46, 48, 55)
2. หน้าที่เสียค่าธรรมเนียมรายปี (มาตรา 43)

58

การเพิกถอนสิทธิบัตร

1. เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของสิทธิบัตร (มาตรา 54, 64)

โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการฟ้องศาล
ขอให้เพิกถอนสิทธิบัตรที่ไม่สมบูรณ์เนื่องจากการออกสิทธิบัตรโดย
ไม่ถูกต้องได้

ดู ฎีกาที่ 2670/2532 ประกอบ

59

2. เนื่องจากผู้ทรงสิทธิบัตรไม่ใช้การประดิษฐ์ให้เกิดประโยชน์ใน
ประเทศ โดยปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

ก. ภายหลังที่ได้มีการออกใบอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 50 แล้ว ผู้
ทรงสิทธิบัตร หรือผู้รับอนุญาต หรือผู้ได้รับอนุญาตไม่ดำเนินการผลิต
หรือไม่ขาย หรือขายในราคาสูงเกินสมควรเป็นเวลาเกินสองปีนับแต่วัน
ออกใบอนุญาต

ข. ผู้ทรงสิทธิบัตรอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิโดยฝ่าฝืนมาตรา 41
(ไม่ทำตาม “แบบ”)

ในกรณีดังกล่าว อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญามีสิทธิขอให้
คณะกรรมการสิทธิบัตรสั่งเพิกถอน

(มาตรา 55)

60

ถ้าผู้ทรงสิทธิบัตรไม่เห็นด้วยกับคำสั่งเพิกถอนสิทธิบัตรของ
คณะกรรมการสิทธิบัตร ก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้ภายใน 60 วัน
นับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่ง

(มาตรา 74)

61

สิทธิบัตรกับหลักดินแดน

การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้นขึ้นอยู่กับกฎหมาย
ของแต่ละประเทศ และสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิผูกขาดนั้นก็สามารถใช้
และบังคับได้ภายในดินแดนของประเทศที่ให้ความคุ้มครองเท่านั้น

62

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๘๑๘/๒๕๔๙

สิทธิบัตรที่ออกโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา จะได้รับความคุ้มครองในราชอาณาจักรไทยตามกฎหมายสิทธิสากลเรื่องหลักดินแดน ซึ่งผู้ทรงสิทธิบัตรจะบังคับใช้สิทธิของตนได้เฉพาะแต่ภายในเขตอำนาจอธิปไตยของประเทศที่ออกสิทธิบัตรเท่านั้น ไม่อาจบังคับใช้สิทธิของตนต่อการทำละเมิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขตของประเทศนั้นได้

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า โจทก์เป็นผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรแบบผลิตภัณฑ์ระบบกำแพงกันดินก้อนมาตรฐาน พื้ซ่า ๆ

63

โดยมีสิทธิผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขายซึ่งแบบผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร แต่เพียงผู้เดียวในภาคใต้ รวมทั้งในจังหวัดภูเก็ตเป็นระยะเวลา 5 ปี และภายในระยะเวลาดังกล่าว มีการผลิตแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวโดยใช้เครื่องจักรในโรงงานผลิตอิฐบล็อกชั่วคราวของจำเลยที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลเทพกษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

คดีปัญหาคือต้องวินิจฉัยว่า จำเลยทั้งสามร่วมกันกระทำความผิดฐานละเมิดสิทธิบัตรตามฟ้องหรือไม่ ซึ่งมีปัญหาต้องวินิจฉัยในชั้นนี้ตามอุทธรณ์ของโจทก์ข้อแรกว่า โจทก์เป็นผู้เสียหาย และมีอำนาจฟ้องคดี หรือไม่ เห็นว่า สิทธิบัตรที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ต้องเป็นสิทธิบัตรที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรต่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

64

พร้อมทั้งเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ เมื่อผ่านการตรวจสอบว่ามีลักษณะครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว อธิบดีจึงจะออกสิทธิบัตรให้ผู้ขอ ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติ ดังกล่าวสิทธิบัตรที่ออกโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวจึงจะ ได้รับความคุ้มครองในราชอาณาจักรไทย ตามทฤษฎีสากลในเรื่องหลัก ดินแดนซึ่งผู้ทรงสิทธิบัตรจะบังคับใช้สิทธิของตนได้เฉพาะแต่ภายในเขต อำนาจอธิปไตยของประเทศที่ออกสิทธิบัตรนั้นเท่านั้น ไม่อาจบังคับใช้ สิทธิของตนต่อการกระทำละเมิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขต ของประเทศนั้นได้

คดีนี้ข้อเท็จจริงได้ความจากคำเบิกความตอบถามค้านของนาย ชมนาด พยานโจทก์ซึ่งเป็นกรรมการผู้มีอำนาจของโจทก์ว่าสิทธิบัตรแบบ ผลิตภัณฑ์ระบบกำแพงกันดินก่อนมาตรฐาน พืชฯ ทู

65

ได้รับสิทธิบัตรในประเทศสหรัฐอเมริกาตามทะเบียนเลขที่ Des. 403, 437 เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2541 ตามเอกสารรับรองสิทธิบัตร และ คำแปลเอกสารหมาย จ.4 และ จ.5 แต่ไม่ได้มีการยื่นขอจดทะเบียนขอรับ สิทธิบัตรในประเทศไทย ดังนั้น สิทธิบัตรดังกล่าวย่อมได้รับความคุ้มครอง ให้ใช้บังคับได้เฉพาะภายในอาณาเขตประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศ อื่นที่มีกฎหมายยอมรับบังคับให้ แต่จะไม่ได้รับความคุ้มครองใน ราชอาณาจักรไทย แม้โจทก์จะนำสืบว่าโจทก์เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้ สิทธิตามสิทธิบัตรดังกล่าวจากผู้ทรงสิทธิบัตรในประเทศสหรัฐอเมริกาให้ มีสิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขายเสนอขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร แต่เพียงผู้เดียวในภาคใต้ รวมทั้งในจังหวัดภูเก็ต โจทก์ก็ไม่ใช่ผู้ได้รับ อนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรตามมาตรา 38 แห่ง พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ.2522

66

ในอันที่จะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในพื้นที่ดังกล่าวในราชอาณาจักรไทย เพราะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจากผู้ทรงสิทธิบัตรที่ออกโดยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น เมื่อความปรากฏว่าบริษัท จีกัน่า จำกัด ผู้อนุญาตไม่ใช่ผู้ทรงสิทธิบัตรตามกฎหมายไทย โจทก์จึงไม่ใช่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามกฎหมายไทย และไม่เป็นผู้เสียหายที่พึงจะได้รับความคุ้มครองสิทธิตามมาตรา 33, 63 ประกอบมาตรา 65 และไม่มีอำนาจฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสามตามมาตรา 85 ที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางพิพากษายกฟ้องโจทก์นั้น ศาลฎีกาแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเห็นพ้องด้วยในผล อุทธรณ์ของโจทก์ฟังไม่ขึ้น" พิพากษายืน

67

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐๕๔/๒๕๕๕

บริษัท โจทก์ไม่เคยยื่นคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรในประเทศไทย แต่ได้จดทะเบียนสิทธิบัตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา สิทธิบัตรดังกล่าวจึงย่อมได้รับความคุ้มครองเฉพาะภายในอาณาเขตประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอื่นที่มีกฎหมายยอมรับบังคับให้ แม้โจทก์จะนำสืบว่าเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรดังกล่าวจากผู้ทรงสิทธิบัตรและมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้แบบผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรหรือขาย มีไว้เพื่อขาย หรือเสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ใช้แบบผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรที่จดทะเบียนในประเทศสหรัฐอเมริกา

68

แต่สิทธิแต่ผู้เดียวของโจทก์ดังกล่าวไม่รวมถึงการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศไทย โจทก์จึงมิใช่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 38 แห่ง พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ.2522 เพราะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 38 ต้องเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจากผู้ทรงสิทธิบัตรที่ออกโดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ เท่านั้น โจทก์จึงมิใช่ผู้เสียหายตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ.2522 มาตรา 33, 63 ประกอบด้วยมาตรา 65 และไม่มีอำนาจฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามมาตรา 85

69

การใช้สิทธิตามสิทธิบัตร (Compulsory Licensing – CL)

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 51 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการประกอบกิจการอันเป็นสาธารณูปโภคหรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ หรือการสงวนรักษา หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวล้อม หรือป้องกันหรือบรรเทาการขาดแคลนอาหาร ยา หรือสิ่งอุปโภคบริโภคอย่างอื่นอย่างรุนแรง หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น กระทรวง ทบวง กรม อาจใช้สิทธิตามสิทธิบัตรอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 36

70

โดยกระทำการดังกล่าวเองหรือให้บุคคลอื่นกระทำแทน ในการใช้สิทธิ
ดังกล่าว กระทรวง ทบวง กรม จะต้องเสียค่าตอบแทนแก่ผู้ทรง
สิทธิบัตรหรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา
48 วรรคสอง และจะต้องแจ้งให้ผู้ทรงสิทธิบัตรทราบเป็นหนังสือโดย
ไม่ชักช้า ทั้งนี้ โดยไม่อยู่ภายบังคับเงื่อนไขมาตรา 46 มาตรา 47 และ
มาตรา 47 ทวิ...ฯ”

71

ตัวอย่างของการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร

- การต่อสู้เรื่องสิทธิบัตร กรณียาดีดีไอ
- 3 Aug 2012
- สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้คิดเชื้อฯ ไม่สามารถเข้าถึงยาได้ คือ ขามีราคาแพง
เนื่องจากการผูกขาดจากบริษัทต่างประเทศ ที่มีสิทธิบัตรยาการ
เคลื่อนไหวที่สำคัญเมื่อปี 2542 มีการรวมตัวของเครือข่ายผู้คิดเชื้อฯ ที่
หน้ากระทรวงสาธารณสุข โดยเรียกร้องให้รัฐบาลหันมาเอาใจใส่ราคาขาย
ด้านไวรัส โดยขกกรณีของยาเม็ดดีดีไอมาเป็นกรณีตัวอย่าง โดยที่
บริษัทบริสตอล ไมเยอร์ สควิปป์ หรือ **BMS** ไม่มีความชอบธรรมใน
การจดสิทธิบัตรยาตัวนี้

72

- เนื่องจากในคำขอฉบับแรก มีการกำหนดขนาดของยา ไว้ที่ 5 - 100 มิลลิกรัมต่อหน่วยการใช้ยา แต่ในสิทธิบัตร ไม่ปรากฏขนาดของการใช้ยา ทำให้ขอบเขตครอบคลุมสิทธิบัตรยาเป็นไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ผู้ผลิตรายอื่นไม่สามารถผลิตยาได้
- ต่อมา เครือข่ายผู้คิดเชื้อฯ ดำเนินการฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำไปสู่การเพิกถอนสิทธิบัตรยาดีดีไอ ในท้ายที่สุดบริษัท **BMS** ขอเจรจา โดยจะถอนสิทธิบัตรจากกรรมทรัพย์สินทางปัญญา นั้นหมายถึง ยาเม็ดดีดีไอ "ไม่มีสิทธิบัตรในประเทศไทยต่อไป"

73

- นี่จึงนับได้ว่าเป็นความสำเร็จหนึ่งในการต่อสู้ด้วยหลักการสำคัญ คือ ลดการผูกขาดการผลิตยาจากบริษัทข้ามชาติ สนับสนุนให้มีการผลิตยาราคาถูกในประเทศ เพื่อให้ผู้คิดเชื้อฯ สามารถเข้าถึงยาได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมียาต้านไวรัสที่จำเป็นอีกหลายตัว ที่ยังมีราคาแพงอยู่ และจะเป็นปัญหา หากผู้ที่คื้อยาแล้วต้องเปลี่ยนสูตรยา โดยจะทำให้โอกาสและทางเลือกในการใช้ยาของผู้คิดเชื้อฯ น้อยลง ซึ่งหนทางการต่อสู้เรื่องยาแพง จะยังไม่จบง่ายๆ เราจะต้องเดินหน้าต่อสู้เรื่อง "สิทธิบัตรยา" ต่อไป

74

สรุปการฟ้องเพิกถอนสิทธิบัตรยาดีดีไอ

- เครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ และมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค โดยการช่วยเหลือของสหภาพความ ดำเนินการฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำไปสู่การเพิกถอนสิทธิบัตรยาดีดีไอ โดยในเบื้องต้นได้ดำเนินการฟ้องบริษัท **BMS** ต่อ 'ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง' เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2544 ให้กำหนดขนาดการใช้ยาที่ระบุในสิทธิบัตรให้ชัดเจน ซึ่งจากเดิมในคำขอฉบับแรก กำหนดขนาดไว้ที่ 5 - 100 มิลลิกรัมต่อหน่วยการใช้ยา

75

แต่ในสิทธิบัตรฉบับปัจจุบัน ไม่ปรากฏขนาดของการใช้ยาในสิทธิบัตร ทำให้ขอบเขตครอบคลุมสิทธิบัตรยาเป็นไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ผู้ผลิตรายอื่นไม่สามารถผลิตได้ หากผลิตก็อาจจะส่งผลให้เกิดการฟ้องร้อง เรื่องละเมิดสิทธิบัตรได้ ศาลจึงได้เรียกกรมทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นจำเลยร่วม และพิพากษาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2545 โดยให้บริษัท **BMS** และกรมทรัพย์สินทางปัญญาแพ้คดี **ต้องแก้ไขในข้อถ้อยสิทธิ** ให้ระบุขนาด "จาก 5 - 100 มิลลิกรัมต่อหน่วยขนาดใช้ยา" ในสิทธิบัตรเลขที่ 7600 แต่กรมทรัพย์สินทางปัญญา และบริษัท **BMS** อุทธรณ์คำสั่ง และขอทุเลาคดี

76

- ตุลาคม 2545 มีการฟ้องคดีที่ 2 โดยฟ้องบริษัท **BMS** และ กรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้ศาลพิพากษาเพิกถอนสิทธิบัตร เลขที่ 7600 หรือสิทธิบัตรยาดีดีไอในประเทศไทย ขณะเดียวกัน ได้มีการร้องขอต่อศาล ให้คุ้มครองชั่วคราว เพื่อให้องค์กรอื่นๆ สามารถผลิตยาได้ ในขณะที่คดีความกำลังดำเนินอยู่ โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิ
- ในช่วงนี้ เครือข่ายฯ และองค์กรพันธมิตร ได้รณรงค์กับเพื่อนผู้ คิดเชื่อฯ และเอ็นจีโอ ทั้งในประเทศและทั่วโลก ให้ร่วมกันส่ง จดหมายถึงองค์การเภสัชกรรม, กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) เรียกร้องให้องค์การเภสัชกรรม ฟ้องบริษัท **BMS** จนกระทั่ง สธ. มีคำสั่งให้องค์การเภสัชกรรม เป็นโจทก์ฟ้อง

77

- มกราคม 2547 บริษัท **BMS** ขอเจรจา โดยจะขอถอน สิทธิบัตรหมายเลข 7600 จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีข้อ สรุปรว่า บริษัท **BMS** จะต้องดำเนินการถอนอนุสิทธิบัตรที่ 1 เครือข่ายผู้คิดเชื่อฯ และมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค จะถอนการฟ้องคดีที่ 2 และบริษัท **BMS** จะต้องยื่นถอนสิทธิบัตรต่อกรมทรัพย์สิน ทางปัญญา นั้นหมายถึง ยาเม็ดดีดีไอ "ไม่มีสิทธิบัตรในประเทศไทยอีกต่อไป"

78